Nr 311.

Af herr **Lindhagen m. fl.**, *om ändrad lydelse af vissa paragrafer i riksdagsordningen och regeringsformen m. m.*

I hvarje nations lif gifves det vissa vändpunkter, som beteckna en brytning med det förflutna och begynnelsen af en ny tidsålder. Idéer, som en tid varit vägledande, skola en gång hafva fullgjort sitt värf och omsider lämna rum för nya tankar. Ibland ske dessa omdaningar såsom våldsamma genombrott. Understundom framträda de, gynnade af någon oväntad tilldragelse, plötsligt som en mogen frukt af en långsam utveckling. Sammanhanget finnes visserligen fortfarande, men innehållet och formerna blifva i väsentliga delar andra. Dylika skenbara språng i utvecklingen äro ofta nödvändiga villkor för en nations hälsa, och de betraktas därföre också af efterkommande som folkets största minnen.

Efter en generations strider stod den riksdag, som sammanträdde i början af år 1906, inför ett sannolikt tillfälle för ett dylikt genombrott i vårt land. Unionsupplösningen hade ägt rum. Denna stora tilldragelse skedde icke utan att det gick en dallring genom hela nationen och med en styrka som icke förr hördes från olika håll talet om allas samverkan för tillvaratagandet af landets olika utvecklingsmöjligheter. Vidare hade i Finland nyligen inträffat att folket under intrycket af faran af nationell förintelse plötsligt upptäckt, att alla dess medlemmar med lika rätt tillhörde samma samhälle och att de alla behöfde hvarandra. Man stod beredd att uti konstitutionen taga steget fullt ut från fyrståndsrepresentation till enkammarsystem med allmän och lika rösträtt för hvarje medborgare, såväl man som kvinna. Detta var ju ett manande föredöme för det gamla moderlandet. Slutligen hade Sverige

för första gången på länge erhållit en vänsterministär och då stego naturligtvis mångenstädes förväntningarne ganska högt.

Det förslag om ändring i rösträttsbestämmelserna till Andra kammaren, som framlades för 1906 års riksdag, var emellertid ingalunda något uttryck för en nydaning. Förslaget innefattade ett anbud om en kompromiss. Det teg därför anspråkslöst med alla ledande synpunkter, gjorde ej ens ett försök att bygga på någon medryckande hänförelse hos nationen utan vädjade snarare till dess trötthet på rösträttsfrågan. Man kan ju ha olika meningar om hvad situationen vid den tidpunkten fordrade. Uppfattningar gåfvos dock om att krafven bort ställas högre, och dessa togo sig uttryck också i en inom Andra kammaren af åtta ledamöter väckt motion. I denna framställning, som fordrade borttagandet af alla rösträttsstreck med den formulering som nedan upptagits, yttrades om de grusade illusionerna bland annat följande:

Men förhoppningarne synas åtminstone i mycket väsentliga delar gå om intet. Man måste till och med spörja sig, om i afseende å den grundläggande rösträttsfrågan ens *någon* ny och lifgifvande impuls hittills framgått ur de stora orden. Alla partier söka fortfarande främst att hålla känningen med sina gamla positioner, vi räkna ut på öret hvad som kan vinnas eller förloras och vi föra ånyo fram våra gamla förslag om partiella rösträttsreformer i stället för att enhvar och alla borde komma med hela nationen. Opportunismen pockar nästan till ofördragsamhet, allt stannande i stöpet kallas för historisk kontinuitet, och den samlande lösen för oss alla är, att ingen kan eller får taga något på sitt ansvar. En dylik politik kan vara knepig nog, måhända klok, men knappast obetingadt vislig. — — —

Orsaken till att vi nu, i strid mot hvad man velat hoppas, ingalunda stå inför något verkligt genombrott i vår nationella utveckling, torde främst bero därpå, att unionsupplösningen sannolikt i verkligheten icke innebar någon så stor pröfning, som det förebars under de upprörda tiderna. Den utropade nationella samlingen var kanske mera en famlande sträfvan att slå vakt om skenet än en sammanslutning omkring de verkliga värdena, och den uppflammande fosterlandskärleken var måhända mera ett utbrott af sårade känslor än en medveten föresats att i det helas intresse offra egna fördelar.

Kanske gifves det äfven en annan bidragande orsak, nämligen brist på tro, tillförsikt och entusiasm i denna sak inom de ledande politiska vänsterkretsarne. För mycken klokhet och beräkning kan ibland just i viktiga afgöranden lamslå själfva framgången, och det kan någon gång vara fruktbarast att taga äfven det ovissa på sitt ansvar. Det är ingalunda alldeles uteslutet, att om från de olika gruppernas sida saken i tid med kraft och öfvertygelse framförts såsom ett folkligt program, så kunde uppstått en stormflod i opinionen, som sköljt bort svårigheterna eller i hvarje fall åtminstone fullständigt tryggat genomförandet af ett förslag sådant som det nu föreliggande. Landet hade på det sättet kommit ett stort steg framåt i tiden och kanske en generation besparats mödorna att fullfölja det nu endast påbörjade arbetet. — — —

Men äfven om en definitiv lösning af rösträttsfrågan nu skulle vara ute-

sluten och man därföre måste böja sig för det oundvikliga, så får man dock, enligt vår uppfattning, icke alldeles öfvergifva fanorna. Ingenting är farligare för en viktig fråga och kan lättare leda till dess försumpning, än att vid de viktiga afgörandena begrafva densamma i tystnad. Tvärtom är då allra angelägnast, synes det oss, att påminna om saken och såmedelst söka utverka åtminstone de största möjliga löften och förbindelser för framtiden.»

Såsom vi veta föll 1906 års förslag och det blef ett kommande regeringsförslag förbehållet att lösa frågan på en vidare grundval, i det att äfven en reform af den kommunala rösträtten och Första kammaren ägde rum.

De första valen till båda kamrarne efter denna nya författning har nu försiggått och det genombrott, som därvid möjligen förväntades, fick sitt uttryck i en betydande majoritet i Andra kammaren för vänsterpartierna, majoritet för dem i de gemensamma omröstningarna samt bildandet af en vänsterministär. Detta var ju åtskilligt och därur bör ju också kunna framgå en del vinningar för de demokratiska önskemålen.

Men det står fast i alla fall, att hvad som vunnits endast var ett steg framåt. Och bortser man från de yttre verkningarne och ser till reformens inre värde, så nödgas vi nog med bekymmer konstatera, att i de vitalaste frågorna den nu sittande riksdagen är föga mera medgörlig än den föregående, ja någon synnerligen större benägenhet att gå till botten med dem för människornas skull kan knappast förmärkas ens hos Andra kammaren.

Under sådana förhållanden uppfordrar situationen mer än någonsin till nya tag och erfarenheten lär ju ständigt hur litet det kommer fram ur en alltför stor anspråkslöshet. Må vi alltid påminna oss att det i politiken dock gäller, att folkets stora lifsfrågor obeskurna sättas i förgrunden och samtidigt i afvaktan på definitiva lösningar provisoriska åtgärder omedelbart vidtagas för lindrande af det för handen varande nödläget.

Nu har i den fortfarande olösta författningsfrågan, som är grundvalen för det hela, den nya kursen af 1912 kommit omsider med den kvinnliga rösträtten men icke inlåtit sig på borttagande ens af något af de öfriga rösträttsstrecken. Denna underlåtenhet måste vara en beräkning för egen del af det liberala partiet eller ock en nedslående konsekvens af 1906 års försummelser. Men det är i alla fall icke nog med en hederlig röstreform genom införandet af verkligt allmän rösträtt till Andra kammaren. Demokratiens princip kommer aldrig till någon verklig begynnelse af sin fulla tillämpning förr än författningsfrågan blifvit fullständigt löst efter de oafvisliga riktlinjer som nu kunna skönjas.

Af detta skäl bör enligt vår uppfattning den parlamentariska aktionen från demokratiskt håll i författningsfrågan liksom i andra viktiga realfrågor sträfva att gå fram samtidigt på två linjer, den ena för att lösa omedelbart de närliggande frågorna, den andra för att mogna opinionen för det som kanske ännu ligger mera aflägset men som man redan inser måste komma. I anslutning härtill och då de politiska kraf, som utanför parlamentet anses med rätta kunna framställas, äfven böra få rum inom detsamma, anse vi den nya situationen, som skapats af den senaste författningsändringen, uppfordra till nedannämnda frammarsch i laga ordning mot grundlagarnes gällande bestämmelser om Andra kammaren, Första kammaren och Regeringsmakten.

Andra kammaren.

Beträffande gällande rösträttsbestämmelsers afvikelse från den allmänna och lika rösträtten eller de s. k. rösträttsstrecken finna vi oss föranlåtna att anföra följande.

1) *Könsstrecket.* Detta mest omfattande undantaget från den allmänna rösträtten har nu i afgifven regeringsproposition föreslagits skola bortfalla. Någon utläggning af ämnet erfordras därföre icke här, utan hänvisas exempelvis till de motiver, som under denna punkt framfördes i förutnämnda motion af år 1906.

Emellertid måste här såsom en stor brist framhållas att, enligt förslaget skola män, som falla för något rösträttsstreck, draga med sig sina hustrur i rösträttslöshet med undantag allenast för det fall, att hustrun har boskillnad. Detta är principiellt oriktigt därför att rösträttens utsträckning till kvinnor bygger på erkännandet att de äro självständiga personligheter. Det verkar också orättvist särskildt genom att det beröfvar de fattiga flera röster i förhållande till andra. Icke ens sådana hustrur, som efter självdeklaration af något inkomstbelopp fått egna debetsedlar, undantar förslaget i detta fall.

2) *Fattigstrecket.* Detta rösträttsstreck kan ingalunda inför en modern social uppfattning försvaras. Det rätta vore ju, att samhället beredde hvarje medborgare, som i följd af oförmåga till arbete eller eljes lider brist på det nödvändiga, erforderliga hjälpmedel såsom en rättighet.

Men i stället utgår hjälpen för närvarande såsom fattigunderstöd, som betraktas såsom en nådegåfva. Och detta tager sedan lagstiftningen fariseiskt till förevändning för att beröfva dem, som mottagit under-

stödet, medborgerliga rättigheter. En understödstagare t. ex., som arbetat träget utan att detta arbete tryggat honom vid sjukdom eller i ålderdomen, har dock samhället snarare en skuld till. Hans erfarenheter och intresse borde ock kunna vara ägnade att låta honom om någon få sitt ord med i fråga om bestämmandet af behofven och bristerna i samhällsordningen. Särdeles orimligt verkar fattigstrecket, då understödstagarna ej åtnjuta full försörjning utan hjälp allenast med någon del af underhållet eller endast tillfälligt understöd.

I ett fall anses dock detta streck böra bibehållas, ehuru detta kan vara tveksamt. Den, som »åtnjuter full försörjning, hvilken ej blott tillfällig är» står nämligen enligt fattigvårdsförordningen under fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt, och detta innefattar i tillämpningen väsentligen ett verkligt omyndighetstillstånd. En sådan understödstagare skulle därföre för följdriktighetens skull lika litet som en omyndig förklarad erhålla valrätt. Bland dem, som sålunda förlora valrätt, befinna sig visserligen äfven oförvitliga personer, hvilka intagits på kommunala försörjningshem eller dylika inrättningar. Mot dem skulle ju enligt hvad ofvan framhållits en viss orättvisa begås. Rättelse synes dock här riktigast böra ske genom upphäfvandet af fattigvårdsstyrelses målsmansrätt för dylika personer. Men kanske intaga äfven de, såsom sakerna nu äro ordnade, en särdeles osjälfständig ställning.

Däremot skulle den husbonderätt, som fattigvårdsstyrelse enligt fattigvårdsförordningen äger öfver understödstagare jämväl i vissa uppräknade fall, där styrelsen saknar målsmansrätt, icke leda till förlust af valrätt för understödstagaren lika litet som husbonderätt enligt legostadgan medför dylik förlust för tjänstehjon.

3) *Utskyldsstrecket.* Detta streck innefattar till en början ett afsteg från den lika rösträtten. Den leder nämligen till, att de fattigare skattebetalande medborgarne lättare oförskyldt förlora sin rösträtt än de, som äro befriade från utskylder och de, hvilka befinna sig i den förmögenhetsställning, att de lättare kunna betala sina utlagor. Det leder vidare till, att de medborgare, hvilkas arbetsförtjänst är växlande och osäker, lättare förlora sin rösträtt än de, som hafva en säkrare inkomst, emedan de förre under arbetsbrist ofta ej kunna betala den skatt, som pålades dem efter deras inkomst, då de hade arbete. I fråga om kommunalutskylder gäller dessutom, att de äro mycket olika i skilda kommuner, från högeligen tyngande till inga alls. Då de nya valbestämmelserna ej vidare äro byggda på de kommunala författningarne, frågar man sig i hvarje fall, hvarför guldna kommunalutskylder skola vara ett villkor för valrätt till statsrepresentationen. Det kan vidare

spörjas, hvilka viktiga grundsatser kräfva, att själfva medborgarrättens värde väges såsom jämförlig med de små penningebelopp, hvarom här vanligen är fråga, eller hvarföre så stort afseende fästes vid dessa belopp, trots det att staten från den häftande uttager vida större summor i indirekta pålagor. Mest betänkligt är till sist det knappast bestridda förhållandet, att svaret på dessa frågor svårligen torde kunna blifva något annat än att förevarande rösträttsstreck icke är afsedt att vara uttryck för något lojalt nit att bereda alla medborgare deras behöriga inflytande. Frågan har nämligen helt visst af många gifvits så stor vikt därför, att man å ena sidan hoppas och å den andra befarar, att, på samma gång storstäderna afhändes en väsentlig del af sin nuvarande representation, jämväl antalet valmän skola så mycket som möjligt decimeras.

Statistiken från senaste val lämnar talande siffror för detta strecks liksom fattigstreckets härjningar.

4) *Åldersstrecket.* En åldersgräns måste naturligtvis alltid finnas. Frågan är blott, hvar den bör sättas. En svensk medborgare är nu vittnesgill vid femton års ålder, fullmyndig inför strafflagen vid aderton års ålder och uppnår civilrättslig myndighet vid tjuguett års ålder. Det har då ansetts låta säga sig, att den politiska myndighetsåldern sättes ännu ett steg högre. Utvecklingen i alla länder synes dock alltmer gå i riktningen att likställa den civila och politiska myndighetsåldern. Förut gällde äfven hos oss tjuguett år såsom valålder. De åldrande makterna i samhället är också enligt erfarenheten så inflytelserika på många sätt, att ungdomen verkligen behöfs för att skapa åtminstone någon liten motvikt.

5) *Konkursstrecket.* Enligt författningen skall den, som »är i konkurstillstånd», ej få utöfva valrätt. Med nutida rättsuppfattning är det dock ganska svårt att förstå, hvilka viktiga anledningar tvinga till att frånkänna en konkursgäldenär rättighet att i en för hans konkurs så främmande angelägenhet som riksdagsval göra äfven sin uppfattning gällande. Föreskriften är utan tvifvel ett kvarstående uttryck för en gången tidsåskådning, enligt hvilket insolvens likställdes med vanfrejd och äfven kunde föranleda till ett slags frihetsstraff i den s. k. bysättningen. I viss mån hämtar föreskriften sannolikt sitt stöd också däraf, att en konkursgäldenär möjligen kan sägas vara i vissa afseenden omyndig. Men något verkligt förmynderskap är dock konkursgäldenären obestridligen ej underkastad.

6) *Förmynderskapsstrecket.* Att den, som för vanvett är under förmyndare ställd, ej lämpligen kan utöfva valrätt, är själffallet. Hvar-

för däremot ej en omyndig förklarad, som är vid sina sinnens fulla bruk, skall få rösta på riksdagsman lika väl som han får själf upprätta sitt testamente, är nog mera svårt att fullt tillfredsställande förklara. Mången låter sätta sig under förmyndare blott för, att han anser sig vara af sjukdom eller annan förlåtlig orsak förhindrad att ensam sköta sina affärer. Kvinna äger dessutom enligt lagen det privilegium att när som helst utan uppgifven anledning begära sig i omyndighetstillstånd. Ett fullständigt genomförande af detta streck blir emellertid en nödvändighet, om man anser sig böra upprätthålla den allmänna uppfattningen, att valrätt bör tillkomma myndig person och ej omyndig.

I händelse man ansåge, att mannens målsmanskap öfver hustrun vore att jämnställa med ett vanligt förmynderskap, borde man naturligtvis utsätta en bestämd förklaring i lagtexten, att gift kvinna undantages från detta streck. Målsmanskapet är dock ej och allraminst i sin nuvarande begränsade omfattning, hvad man i lagen benämner förmynderskap. Något dylikt förtydligande erfordras därför ej.

7) *Värnpliktsstrecket.* Detta streck har ju egentligen tillkommit i ändamål att för åtskilliga ledamöter i Riksdagen bereda en brygga, på hvilken de kunde komma öfver äfven till den allmänna rösträtten. Det lärer dock sakna motsvarighet i något annat lands konstitution och hörer ju strängt taget ej heller hit. För den kvinnliga rösträtten utgör detta streck visserligen ej något hinder. Äfven män, som äro odugliga till värnplikt, få valrätt och till kvinnornas fördel kan ju åberopas, att de såsom mödrar också fullgöra sin betungande värnplikt till samhället. Men i ett valsystem, där kvinnorna äro med, framstår ännu bjärtare det konstruerade i förevarande stadgande. Vi anse därför, att fullgjord värnplikt ej bör bibehållas såsom villkor för valrätt, helst detta äfven leder till oegentlighet, därest valrättsåldern såsom vi förordat bibehålles vid tjuguett år.

8) *Vanfrejdsstrecket.* Så länge stadgandet om förlust af medborgerligt förtroende ännu icke, såsom vid en slutgiltig rösträttsreform från många håll påyrkats, blifvit fullständigt afskaffadt, är det ju förklarligt, att man finner den, som är frånkänd dylikt förtroende, ej böra få deltaga i riksdagsmannaval.

Valbarhet har äfven, enligt det kungliga förslaget, utsträckts till kvinnor. Af någon vikt är det ej att, om valrättsåldern sänks till tjuguett år, stadga högre ålder för valbarhet, men det har nu länge varit en föreställning, att man bör bestämma en högre ålder, såsom

25 år, som ju ock gäller såsom villkor för rätt att utöfva en del andra befogenheter.

Åtskilliga skäl tala för upphäfvande af allt bostadsband för valbarhet, ehuruväl man får hoppas, att det ej må leda annat än undantagsvis till inkräktning af en nyttig representation för de olika orterna.

Första kammaren.

Systemet med en första kammare är, liksom åtskilligt annat, företrädesvis en ärftlig belastning på vår författning. Den är tillkommen såsom en underpant för de konservativa intressena och ett vederlag för andra återhållande anordningar, som borttagits såsom alltför uppenbart gammalmodiga.

När man besinnar hvad denna institution verkat i vårt politiska lif, hur gryende förhoppningar kommit till korta inför densamma, hur mycket ärligt arbete i landet blifvit fruktlöst på grund af dess oböjliga motstånd, hur lidandet lämnats ohjälpt och orättvisorna upprätthållits, hur alla unga tankar slagit sig till döds mot dessa murar af omedgörlighet, då kan man väl ej tycka annat än att tiden bör vara mogen för höjandet af ett allvarligt kraf på att en sådan institution måste bort.

Man invänder häremot, att en första kammare behöfves i någon form såsom motvikt mot öfverilningar från den andra kammarens sida. Lifvets återhållande krafter äro dock sannerligen så många och mäktiga ändå, att vi icke behöfva lägga oss vinn om att skapa flere hinder för människorna. Det undras för öfrigt om i vår tid en andra kammare, åtminstone i vårt klimat, är i stånd att ens någon gång förifra sig så, att den behöfver ett sådant förmynderskap. Dylika händelser bli i alla fall så sällsynta, att de väl få reda ut sig själfva och ej böra bestraffas med att låta den folkvalda kammaren gå med en ständig black om foten.

I de nyaste författningarna uti främmande länder afskuddar man sig också alltmer detta ok. Med genomförandet af proportionella val till Andra kammaren bortfaller ännu mer befogenheten för en första kammare. Det är vaneföreställningarne, som äfven här i mycket behärska oss. I Norge med enkammarsystem lärer enligt hvad som uppgifves knappast kunna uppdrifvas någon högerman, som skulle falla på den tanken att vilja förorda inrättandet af en första kammare, hvilket allmänt skulle anses såsom något fullständigt oförnuftigt.

Hvilka omgångar och kostnader skulle ej dessutom besparas genom

befrielsen från kammarens utväljande och dess fungerande efter valet. Det vore väl om landet finge samla sig om blott ett politiskt val.

Med allt detta har icke förmenats att ej stora brister kunna och skola häfta vid enkammarsystemet. Dessa sammanhänga dock med parlamentarismens brister i allmänhet och det blir framtidens sak att söka finna de tillbörliga utvägarne ur dessa svårigheter.

Vi måste således betona, att enkammarsystmet icke framstår såsom en alternativ lösning af första kammarens problem, utan måste vara den slutgiltiga lösningen. I detta afseende äro vi ock fullt eniga med den senaste socialdemokratiska kongressen, som nästan enhälligt uttalade att enligt dess mening borde »ett demokratiskt styrelsesätt konsekvent leda till enkammarsystem och i all synnerhet efter införande af proportionella val».

Detta utesluter emellertid icke att vägen dit kan gå fram öfver reformer af Första kammaren och äfven gör det. 1907 års regeringsförslag i författningsfrågan och det resultat, som framgick därur, var en ansats i sådan riktning. Vid samma års riksdag väcktes från olika håll motioner som ville gå vida längre i detta afseende genom att dels införa allmän och lika rösträtt vid kommunala val och dels stadga allenast suspensivt veto för Första kammaren. Dessa utsikter att snart vinna åtminstone någon lättnad i den börda, som kammaren lägger på det politiska arbetet, minskas ej genom att föra fram den såvidt vi förstå enda och riktiga lösningen, hvilket snarare bör skjuta på de partiella reformerna. Arbetet för införandet af allmän och lika kommunal rösträtt kommer under alla förhållanden att framstå såsom en fristående sak, då detta i första hand är en kommunal reformfråga, oafsedt att den också indirekt har betydelse för Första kammarens bildande.

Då det är särdeles angeläget att det orättvisa och enligt erfarenheten synnerligen olägliga förmögenhetsstrecket för valbarhet till första kammaren afskaffas och valbarhet äfven bör tillägnas kvinna, så bör grundlagen omedelbart ändras i dessa afseenden. Det suspensiva vetot är en sak som hädanefter måhända kan förväntas blifva upptagen under trycket af ett starkt kraf i landet på Första kammarens afskaffande.

Den nya situationen synes oss emellertid af angifna skäl kräfva en ny framryckning äfven i denna punkt med ett yrkande på Första kammarens afskaffande.

Regeringsmakten.

Det är en inrotad uppfattning i vår politik, att en författningsrevision, som kan upptaga samtidens tankar, allenast har att syssla med riksdagens grundvalar och sammansättning. Äfven den demokratiska politiken behärskas i hög grad af detta föreställningssätt och när man tillåter sig måtta som längst stannar siktet vid Första kammarens afskaffande såsom möjligen kronan på verket i någon aflägsen framtid.

Om vi emellertid lösrycka oss för en gång från dagspolitikens söfvande inflytelser samt tänka något öfver erfarenheterna och sakens natur, skall snart genom det vikande töcknet inom ramen af vår författning upptorna sig ett annat fäste som på sitt sätt lika hotande just i vårt nutida lif stänger vägen för människornas frigörelse. Det är den ärftliga regeringsmakten med den oriktiga ursprungsbeteckningen af guds nåde, som blickar bister och oåtkomlig ned på oss från sina sekelgamla molnstoder.

Det har som sagdt blifvit nästan ett politiskt sakrament inom det gamla furstekrönta Europa att en till synes så vördnadsvärd institution, trots de allmänna tviflen på densamma i all hemlighet, ej får vidröras på något sätt af profana händer under vanliga fredliga förhållanden. Det är ensamt den våldsamma revolutionen eller kriget förbehållet att störta tronerna.

Man kan förstå hur en sådan opinion under trollmakten af de historiska anorna och berättelserna kunnat uppstå. Men man inser lätt dess uppenbara villfarelser. Regeringsmaktens organisation är en lika aktuell och närliggande fråga som riksdagens sammansättning. En ärftlig regeringsmakt är en lika otidsenlig och hindrande institution som en första kammare med privilegierade valrättsbestämmelser. Saken förtjänar i hög grad att af vår tid nyktert öfvervägas och i laga former behandlas liksom hvarje annan framträngande författningsfråga.

Tidens händelser och förhållanden mana också folken i Europa att någon gång börja vakna upp ur sina minnen äfven på denna punkt. Alla nybyggarländer såsom Amerikas, Australiens och Sydafrikas stater hafva såsom en självklar sak affört den monarkiska statsformen från sina dagordningar. I Asien är Kinas underbara jättesprång helt plötsligt till republiken en sannsaga, som borde mäktigt tala till våra sinnen. I Europa har Schweiz sedan länge gifvit ett föredöme. Man säger att äfven i detta

lands aflägsnaste dalar, dit politiken eljest ej trängt fram vidare, besjälas landtmännen af ett djupt nedblickande på den monarkiska statsformen och förundra sig öfver hur ett land kan vara så efterblifvet att det låter den fortfarande äga rum. Sedan har Frankrike och på sistone Portugal också gått fram mot det oundvikliga. Endast Norge har invigt sin unga frihet med att ikläda sig den gamla dräkten, säkerligen dock i följd af något verkligt eller förment nödläge, förstärkt af intrycken från den europeiska miljö, där landet fått sin plats.

En sådan institution, som tillåtes af tradition upprätthålla en makt öfver folket med öfvernaturlig fullmakt och ärftlig besittningsrätt, får i själfva verket ett ofantligt inflytande på människornas tänkesätt och handlingar. Den leder bort uppmärksamheten från nutiden och dess verkligheter till gamla förlegade värden. Den inverkar nedbrytande på karaktärerna genom sin organiserade inbjudan till underdånighet och självfuppgifvelse och sin medeltida prålande kostymering. Genom tusende rännilar söka dessa inflytelser sig ned i demokratiens jord och förgifta i sin mån den eftertanke, hvilken söker mödosamt spira upp under längtan efter en sol, som ständigt dröjer.

Under sådana förhållanden kan det vara förklarligt att äfven regeringshandlingarne blifva bundna i viktiga afgöranden af osynliga hänsyn, som ej borde få göra sig gällande. Hvad som åstadkommes, tillskrifves dessutom med förkärlek denna högre försyn utan någon särskild förtjänst och den oantastlighet, som hvilar öfver monarkens person, breder gärna ut sig öfver yttringarne af hela systemet. Äfven i yttre måtto spåras denna auktoritetstro. Det yttrades därför en gång om det engelska konungariket, att alla för folket nyttiga eller åtminstone för nyttiga gällande inrättningar äro kungliga, blott landets gäld betecknas såsom stats- eller nationalskuld.

Ett utomordentligt inflytande utöfvar den ärftliga regeringsmakten på ämbetsmannakårens sociala kompetens. Sedan gammalt ha monarkierna »med säker uppfattning af den mänskliga fåfängan», för att tala med Nordisk familjebok, genom ordnar, uniformer, defileringskurer och gunstbevis af olika slag sökt skapa en lifvakt kring tronerna. På detta sätt lyftes den högre ämbetsmannakåren upp i molnen från jorden. Den klyfta, som redan olika social ställning uppdrar mellan makten af guds nåde och folket, vidgas ofantligt och omöjliggör den samverkan med och det uppgående i folkets realiteter, som är den första förutsättningen för en ämbetsutöfning med folket och för detsamma.

En särskild skuggsida är institutionens intima samband med kriget, också en anspegling af det förflutna, då konungarne främst voro krigs-

herrar. Under det republikernas presidenter själffallet främst representera det civila samhället, är i regeln monarken och de manliga medlemmarne af hans familj enligt plägsed de främste beskyddarne och utöfvarne af militäryrket. Vår grundlag stadgar ock att inga prinsar få ha något civilt ämbete och hänvisar dem således indirekt att söka sig befattningar i militärväsendet. Sålunda knäsatt i de högsta maktbefogenheternas sköte måste militärväsendet i mångt och mycket förledas att antaga öfvermodiga later och hårdnackadt afvisa den anspråkslösare plats i samhällsordningen, som med rätta tillkommer densamma. Nedblickandet på fredsrörelserna och hänförelsen för vapnen utgår främst från de mäktiga monarkiska inflytelserna inom det gamla Europa.

Det bör dessutom icke förglömmas, hurusom det i själfva verket är en omöjlig uppgift, som lägges på monarken, äfven om slumpen fogat så, att han af födseln och trots öfverdådet i uppfostran är väsentligen i besittning af framstående egenskaper. Krafvet särskildt att stå öfver partierna går utöfver det mänskliga och bygger således också på en osanning. Man kan icke begära att ej äfven monarken liksom andra människor vanligen skall i sin åskådning taga intryck af de omgifningar, i hvilka han växt upp, och af synpunkterna hos de klasser, som ständigt vädja till honom såsom en af deras egna. Monarkien måste till väsentlig del blifva helt enkelt en partiinstitution till höger. Att monarken äfven ger tydliga uttryck för dylika åsikter kan mänskligt bedömdt knappast klandras. En författning, som måste kräfva af en människa att hyckla andra meningar än han af sin öfvertygelse hyser, har fällt domen öfver sig själf.

Till sist förtjänar erinras om de stora kostnader, som också af tradition ansetts böra offras på denna institutions utstyrsel. Befogenheten af denna statsutgift förstår folket så mycket mindre som monarkernas tillvarelsesätt i följd just af de stora civillistorna, som skola förbrukas, oförskylldt framträder utåt mera såsom ett lif i nöjen än ett lif i arbete. Men här döljer sig äfven något mera än en utgift, som kunde besparas. Dessa penningar utgöra nämligen den ekonomiska grundvalen för det så kallade hofvet, som barnsligt vidmakthållet i en ny tid och oberördt i allmänhet af demokratiska förnimmelser fortfarande liksom tillförene lägrar sig kring furstehusen, omsveper dem med sina rökoffer och vidgar svalget mellan dem och folket.

Alla dessa aktuella synpunkter mana enligt vår uppfattning till en framryckning äfven mot regeringsmaktens problem. I synnerhet synes en förpliktelse till initiativ här hvila på socialismen.

Det samhälle och den statsstyrelse, som socialismen såsom tidens främste målsman för det mänskliga, vill uppbygga och deltaga uti, kan under inga förevändningar ikläda sig former, hvilka verka i en helt annan anda och äro för vår tid, mildt taladt, utmanande. Förra året har ock i det svenska socialdemokratiska partiets politiska program denna sak till yttermera visso uttryckligen betonats genom upptagande af krafvet på en »författningsrevision, som genomför ett republikanskt och demokratiskt styrelsesätt».

En särskild uppfordran för socialismen att nu föra fram äfven denna hörnsten i författningsrevisionen innebär bland andra företeelser äfven interpellationsdebatten i Andra kammaren den 3 februari 1909 om den socialistiska propagandan. Landets dåvarande statsminister svarade vid tillfället att han tyvärr ej såsom han önskat kunde gifva det svaret på interpellationen, att det socialdemokratiska partiet vore allenast ett af landets politiska partier, likställdt med de öfriga och arbetande på fäderneärfd grund efter sin uppfattning om hvad som vore riktigt och nyttigt för vårt samhälle. Såsom bevis härför anförde statsministern bland annat följande.

»Det socialdemokratiska partiet säger sig själffallet och utan diskussion vara ett republikanskt parti, som alltså vill afskaffa det svenska statsskickets grundval, uttryckt i regeringsformens första paragraf, att Sveriges rike skall styras af en konung. Regeringen aflägger vid sitt tillträde ed på landets författning. Den eden är min plikt och hela regeringens plikt, ja hvarje regerings plikt att hålla. När därför ett parti kallar sig republikanskt och med ett republikanskt program utvecklas och växer, då är det denna regerings och hvarje regerings ofrånkomliga skyldighet att vaksamt följa dess utveckling och noga tillse, att ej denna programpunkt föres ut i den praktiska politiken utan att från regeringens sida mötas af ett verksamt ingripande inom de gränser, som gällande lag uppdrager och statens väl fordrar.»

Något bättre bevis än detta uttalande kan knappast erhållas för hvilken farlig klyfta hålles vid makt mellan styrelse och folk genom en författning, som kan framkalla en dylik förväxling af begreppen. Det är icke nog med att sådana uppfattningar om en ärftlig regeringsmakts tidsenlighet, som ofvan uttalats och för öfrigt delas af en myckenhet människor inom alla läger, icke ens tillmätas värdighet att kunna få hysas. En statsminister gripes så af obeveklig trohet mot konungamakten, ett människoverk som det är trots allt, att han förglömmande all trohet mot folket uttalar sig på det förgripligaste sätt mot grundlagarne, som själfva förklara att de kunna ändras i viss föreskrifven ordning. »Respekt för gällande lag med öppen rätt att fordra en annan»

är ett gammalt kändt rättesnöre för samhällskritiken. Det är tydligen angeläget just att denna så klandrade programpunkt »föres ut i den praktiska politiken genom ett verksamt ingripande inom de gränser, som gällande lag uppdrager och statens väl fordrar».

Till sist må villigt erkännas att med genomförande af en folkvald styrelse ingalunda nås någon fullkomlighet. Många och betydande vanskligheter har äfven en dylik punkt i utvecklingen att kämpa med, både kvarstående gamla och kanske nya tillkomna. Men det är af de skäl, som anförts, dock ett tillryggalagdt stycke af den väg som måste vandras och äfven ett betydelsefullt framsteg på densamma.

På grund af hvad sålunda anförts hemställes:

att Riksdagen ville

A) beträffande *Andra kammaren* antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling

1:o) följande ändrade lydelse af första stycket af § 16 riksdagsordningen:

»Valrätt till Andra kammaren tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår hvarunder val äger rum uppnått 21 års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.»

2:o) följande förändrade lydelse af § 19 riksdagsordningen:

»Till ledamot i Andra kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder samt äger valrätt inom riket.»

B) beträffande *Första kammaren*

1:o) principiellt uttala sig för Första kammarens afskaffande samt införandet af ett enkammarsystem särskildt nu efter genomförandet af proportionella val samt hos Konungen begära ett förslag till de ändringar i grundlagarna, som för en sådan tankes förverkligande skulle erfordras.

2:o) för sin del i afvaktan på en sådan reform antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af § 9 riksdagsordningen:

»Till ledamot i Första kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått 30 års ålder.»

C) beträffande *Regeringsmakten*:

principiellt uttala sig för afskaffande af den ärftliga regeringsmakten samt införande af en statsstyrelse, byggd på folkets val (republik), samt hos Konungen begära ett förslag till de ändringar i grundlagarne, som för en sådan tankes förverkligande skulle erfordras.

Stockholm den 28 april 1912.

Carl Lindhagen. *C. Winberg.* *Rickard Sandler.*
Aug. Sävström. *Nils Helger.* *P. H. Sjöblom.*
Oskar Kloo. *H. E. Nordström.*

I motionens syfte instämma:

Olof Nilsson. *O. W. Edbom.* *C. A. Svensson.*
L. Borggren. *J. A. Ingvarsson.*